

УДК 801.3:883

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2018.25.141322>

С. В. Форманова,

*д-р філол. наук, доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
професор кафедри української мови;*

Л. І. Хаценко,

*канд. філол. наук, доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри української мови*

ЕТНІЧНІ Й РЕЛІГІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНЦІВ У ПОВІСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

У статті розглянуто мовну картину світу письменника, схарактеризовано етнічні й релігійні особливості українців, проаналізовано взаємозв'язок язичницького й християнського вірування, що позначилося на формуванні українців як етносу, простежено ці особливості на матеріалі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» і на фактичному матеріалі доведено, що релігійність українців має язичницьке коріння. Обрядова символіка ортодоксальна, з обов'язковим збереженням певних традицій.

Ключові слова: етнічні особливості, релігійні особливості, вірування, обряд, звичай, традиція, світогляд українців, мовна картина світу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Національно-мовна специфіка українського народу найповніше й найяскравіше розкривається в особливостях культури, мови, своєрідності етики, релігійних уподобань тощо, що проектується через систему обрядів, вірувань, звичаїв і релігійних культів народу. Етнічні й релігійні особливості українців знаходять відображення в мовній картині світу, яку продукують загальнолюдські проблеми, історичні обставини, географічне розташування, освіта, виховання, духовні потреби, естетичні уподобання, філософія життя.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Національно-мовна картина світу українців складається з системи мислення, творчості, надбань, етичних ідеалів, естетичних поглядів і смаків. Етнічне й релігійне настільки переплелись у свідомості українців, що стали невід'ємними, про що свідчать і наукові розвідки Г. Булашева, Т. Длінної, А. Колодного, М. Костомарова, О. Кульчицького, Митрополита Іларіона, І. Мірчука, І. Огієнка, М. Шлемкевича, В. Яніва та ін. Вчені зосереджували увагу на рівні національно-ідентичної детермінованості релігійності в житті українців, на

тісному зв'язку релігійного й національного начала українців, на специфічних рисах релігійності українців.

Формулювання мети й завдань дослідження. Метою статті є детальне з'ясування етнічного й релігійного в українців у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Мета зумовила розв'язання таких завдань: 1) визначити особливості мовної картини світу М. Коцюбинського; 2) схарактеризувати релігійність українців; 3) простежити ознаки релігійності в повісті «Тіні забутих предків». **Об'єктом** аналізу є етнічні й релігійні особливості українців. **Предметом** є повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Мовна картина світу М. Коцюбинського відіграє важливу роль у формуванні художніх засобів відтворення реальної дійсності. Вживання ним великої кількості тропів, діалектизмів, фразеологічних зворотів, прислів'їв зумовлене прагненням письменника найточніше відтворити мову своїх героїв, передати її в живому звучанні, зберегти її емоційну наснаженість і природну красу, показати автентичні особливості вірувань, традицій, звичаїв і обрядів українців. У мовленні персонажів повісті, діалогах і полілогах художню мову відтворено з максимальною повнотою і поетичністю; вона передає всі психологічні нюанси вчинків і думок героїв.

У житті українського народу релігія завжди посідала значне місце, оскільки віра народу свідчить про його психологію, вчинки й дії, які збереглися «в обрядах і звичаях, в колядках, щедрівках, веснянках, купальських піснях, в весняних іграх, в приказках, забобонах і ліках сільських знахарок» [10, с. 3]. Український дослідник В. Шаян зауважував: «Віра предків наших була проста і природна. Вони шанували своїх богів, волю природи й духів померлих предків» [12, с. 25]. Характеризуючи специфіку релігійності українців, історик М. Костомаров писав: «Український народ – глибоко релігійний народ. Чи так чи інакше склалися обставини його життя, чи таке чи інше було його виховання, він берегтиме в собі релігійні основи доти, доки існуватиме сума головних ознак, що становлять його народність» [5, с. 58]. Етнограф І. Мірчук відзначає перевагу в українців «почуття й панівну роль любові, що творять перехід до основного елементу українського світогляду – глибокої релігійності» [9, с. 18]. Інакше підходив до проблеми української релігійності М. Шлемкевич. Учений розглядав це питання у класичному трикутнику релігія-світогляд-мистецтво. На його думку «дух сучасного українця формували дві сили – світогляд і мистецтво» [13, с. 99]. Дослідник писав: «для свідомості народу завсіди велике значення має жива релігійність і заспокоєння, що вона дає» [Там само, с. 102]. Специфіку релігійних пошуків українця М. Шлемкевич характеризував категорією «релігійна туга», що спонукає до зближення з Богом: «В тій неокресленій тузі людини, що прагне вийти поза себе, поза своє тогочасне існування, корені релігійності. Кінець цієї мандрівки і спокій вона (людина) називає Богом» [Там само, с. 108].

Результати аналізу повісті «Тіні забутих предків» яскраво засвідчують, що прадавня українська релігія відбувалася не в церкві, а просто неба, в природних умовах у взаємозв'язку з першоелементами світу – вогню, землі, води й повітря. Усі чотири

стихії брали участь у священнодійстві українців. Такий стан речей має давньоукраїнське підґрунтя, оскільки тривалий час християнська церква існувала поруч з язичницькими богами, а людина сприймала себе нероздільно від природи. «Основа давньої української міфології така сама, як у всіх арійських народів: то були небесні явища, котрі більш од усього вразили фантазію і думку народу. Небо, засіяне зірками, сонце, місяць, зоря, хмари, дощ, вітер, роса, грім, блискавка – все те поперед усього звертало на себе увагу, зачіпало фантазію і розбуджувало думку дужче і раніше, ніж земля і все, що на землі. Ще більше зачіпала людську думку зміна літа й зими, тепла й холоду, дня й ночі, світла й темряви, вічна й незмінна боротьба на небі світлих і темних сил. Чорні снігові хмари, страшні холодні вітри здавались народові лихими силами; ясне сонце, тепло, грім і блискавка здавались добрими, світлими силами, котрі мусіли усе боротись з своїми темними лихими ворогами, подаватись, слабіти й навіть умирати, але котрі все-таки після всього переважували темні сили і знов з'являлись і воскресали перед людськими очима, розливаючи життя на землю» [10, с. 3–4].

«Християнське вчення з його сумарною проповіддю і доволі абстрактною догматикою двоїлося з тими первісними язичницькими уявленнями, якими батьки й діди жили цілі віки і які ввійшли в плоть і кров дітей і поки що нічим не були ще порушені» [1, с. 40–41]. Тривалий час у свідомості українців християнство існувало поруч із язичництвом, оскільки людина сприймала себе нероздільно від природи. В уяві язичників світ був заселений богами, грізними й добрими. У фактичному матеріалі М. Коцюбинський яскраво описав святвечір зі збереженням давніх традицій і обрядовій:

На святий вечір Іван був завжди в дивному настрої. Неначе переповнений чимось таємничим й священним, він все робив поважно, неначе службу божу служив. Клав Палагні живий вогонь для вечері, стелив сіно на столі та під столом і з повною вірою рикав при тім, як корова, бляв вівцею та ржав конем, аби велася худоба. Обкурював ладаном хату й кошари, щоб одігнати звіра й відьом, а коли червона од метушні Палагна серед курива того ознаймляла наредити, що готові усі дванадцять страв, він, перше ніж засісти за стіл, ніс тайну вечерю худобі... Але се було не все. Ще годилось закликать на тайну вечерю усі ворожі сили, перед якими берігся через ціле життя. Брав в одну руку зі стравою миску, а в другу сокиру і виходив надвір. Зелені гори, увібравшись у білі гуглі, прислухались чуїно, як дзвеніло на небі золото зір, мороз блискав срібним мечем, потинаючи згуки в повітрі, а Іван простягав руку у сю скуту зимою безлюдність і кликав на тайну вечерю до себе всіх чорнокнижників, мольфарів, планетників всяких, вовків лісових та ведмедів. Він кликав бурю, щоб була ласкава прийти до нього на ситі страви, на палені горілки, на вечерю святу, – але вони не були ласкаві і ніхто не приходив, хоч Іван спрошував тричі. Тоді він закликав їх, щоб не з'являлись ніколи, – і легко зітхав.

Палагна чекала в хаті. Вогонь в печі лежав втомившись, тихо дрімаючи жаром, страви спочивали на сіні, різдвяна мирність спливала з темних кутків, голод тягнув до їжі, але вони ще не сміли сісти за стіл. Палагна поглядала на чоловіка – і в згоді вони разом згинали коліна, благаючи бога, щоб припустив до вечері ті душі, що їх ніхто не

знає, що пропадом пропадають, бутинами побиті, дорогами покалічені, водами потоплені. Ніхто за них не згадає, ані встаючи, ані лягаючи, ніхто не згадає, дорогою йдучи, а вони, бідні душі, гірко пробувають у пеклі, чекаючи вечора святого... [6, с. 207–208].

Як бачимо з наведеного прикладу, всі сфери життя українців охоплюють системи свят, обрядів, звичаїв і прикмет. І саме через ці дійства український народ виражає свою релігійність, яка виступала інтегратором духовних чинників національного життя в єдине ціле, що складає ядро національного характеру. «Надарований добрим розумом і багатою фантазією, давній Українець, з того переляку і з дива, не міг недбайливо відноситись до небесних з'явищ. Йому хотілось пригорнути до себе страшні грізні сили, дуже небезпечні в практичному житті, йому хотілось милуватись пишними світлими силами неба. Ціль давньої української віри, як і в інших народів, була практична, а в основі давнього українського поганства був людський егоїзм. Давній український народ славив світлі небесні сили, годив темним силам, щоб пригорнути до себе ласку неба, щоб присилувати всі сили служити його практичним цілям. Люди молились небу, щоб загарбати собі небо, дощ, тепло, росу, погоду, щоб прогнати од себе холод, хмари, негоду. Давнім українцям... хотілось прихилити до себе ласку небесних сил, щоб мати густо кіп на полі, багато роїв у пасіці, багато ягнят, телят, лошат, щоб мороз не поморозив жита, пшениці і всякої пашниці, щоб у садку родило дерево, а в дворі плодилася птиця» [10, с. 4].

Наведене дає підстави твердити, що характерною рисою релігійності українців є обрядовість. Дотримання обрядів, участь у календарних святах усвідомлюється нашим народом як вираження причетності до себе, як до національно-культурного творіння. Попри вищезазначене, вплив релігії на національну духовність є складним і суперечливим. Його слід розуміти через контекст культури землероба, селянина. Культ землі, культ землеробської праці є основою світобачення українського народу, оскільки земля для нього – мати, ненька, годувальниця.

Повість «Тіні забутих предків» насичена «етнографічними реаліями» (С. Влахов, С. Флорін) оригінального побуту й своєрідного мислення гуцулів. Побут, одяг, життя, музика й танок, музичні інструменти, фольклор, звичаї, релігія, міфологія виступають важливим компонентом розвитку сюжету. М. Коцюбинський оспівав чистоту взаємних людських почуттів, вірну любов, палкий темперамент, світлу поезію чистого кохання. Усі ці реалії мають додаткове значення національного колориту, який не лише несе конотативне значення, а й зумовлює національну, релігійну й історичну забарвленість.

Особливу роль у повісті відіграють образи *тіней, трембіти, суму, смереки, хмар, душі*. *Тіні* відіграють роль фонового поєднання з назвою, за допомогою *тіней* передаються почуття й настрої головного героя Івана Палійчука. «З землі прийшли, в землю підемо», – сказано в Біблії. От і повість починається народженням дитини й закінчується смертю вже зрілої людини, яка завершила свій земний путь [11, с. 44–46]. Герой повісті має тонку, поетичну душу. Іван живе в єдності з природою, чує її голоси, вміє передавати почуте награвши своєї сопілки: *Марічка любила, коли він грав на флюяру. Задуманий все, встромляв очі кудись поза гори, неначе видів, чого не бачили*

другі, прикладав мережану дудку до повних уст, і чудна пісня, якої ніхто не грав, тихо спадала на зелену отаву царинок, де вигідно послали свої тіні смереки [6, с. 186]. Образи тіней тісно пов'язані з життям Івана. Вони, мов дзеркало, відображають його настрій, внутрішні почуття, мрії, думки, спілкування з людьми. Погано Іванові – *пливуть тіні од хмар, зажурені гори ... поять сумом тіні од хмар* [6, с. 354]. Якщо настрої головного героя у злагоді з природою й людьми – *тіні вигідно лежать на зеленій отаві* [6, с. 355]. Творчій манері письменника взагалі властива єдність людини з природою. Пейзажі втілюють настрої і почуття героїв, тому й настрої повісті передається згідно з почуттями Івана через дію тіней, як-от: *неспокійно хвилюють тіні* [6, с. 201]; *під чорним покривалом рухливих тіней* [6, с. 202]; *Сонце сховалось за гори, в тихих вечірніх тінях закурилися гуцульські хати* [6, с. 217]; *А коли дим заметавсь над вогнем, заметалися тіні кострубятих смерек і залюднили полянку* [6, с. 219]; *Смертельне світло сплітало сітку однакових тіней на мертвім і на живих обличчях* [6, с. 224].

Все життя Івана пройшло в гармонії з природою й надприродними силами, в основі яких лежить язичницька віра його предків, що яскраво відображено письменником у сцені смерті Івана:

Жовте лице Івана спокійно лежало на полотні, замкнувши у собі щось тільки йому відоме, а праве око лукаво дивилось з-під піднятого трохи повіка на купку мідяних грошей на грудях, на стулені руки, в яких горіла свічка.

В головах тіла невидимо спочивала душа: вона ще не сміла вилетіть з хати [6, с. 224];

В одчинені двері, просто з темної ночі, вступали у хату все нові гості. Згинались перед тілом коліна, бряжчали мідяні гроші на грудях в Івана, і посувались на лавах люди, щоб дати місце новим.

Грубі свічі тихо топились, опливаючи воском, неначе сльозами, блідий полумінь лизав сперте повітря, і синій чад, змішавшись з нудним запахом воску та з випаром тіл, висів над глухим гомоном в хаті.

Ставало тісно. Обличчя схилялися до облич, тепле дихання мішалось з диханням, упрілі чола ловили у себе блиск смертельного світла, що запалило мінливі вогні на дротяних запасах, на чересах та табіньках. А хата усе сповнялась новими гістьми, що вже товпились біля порога.

Тіло рушало. Білясті плями, як лишаї, повзли по ньому ледве помітною тінню (...)

А за вікном тужливо повістувала про се трембіта, додаючи їй жалю.

Чи не багато вже суму мала бідна душа? [6, с. 225];

На грудях тихо бряжчали мідяні гроші, скинуті добрими душами на перевіз.

Під вікнами сумно ридали трембіти [6, с. 227].

Язичницький світогляд передається в сценах веселощів, ігор, поцілунків у кімнаті, де лежить мрець, що перетинається з давньоіндійською філософією життя, яке швидко плине, й смерті, яка несе душу у вічність.

М. Коцюбинський народився у Вінниці, отже, був носієм подільської говірки південно-західного наріччя. Довгий час він проживав в Чернігові, тому мав змогу

ознайомитися із особливостями говірок північного наріччя. Але влітку 1910 року, повертаючись з-за кордону, М. Коцюбинський заїхав у карпатське село Криворівню. Враження, які охопили від знайомства з побутом, людьми, мовою, традиціями цієї землі, заворожили його, змушуючи досконало оволодіти гуцульською говіркою південно-західного наріччя і створити шедевр-повість «Тіні забутих предків», що репрезентує багатство та розмаїття мовної картини світу М. Коцюбинського.

Описуючи життя й побут гуцулів, їхні звичаї, повір'я, М. Коцюбинський вводить у канву твору чимало діалектизмів, властивих гуцульській говірці. Без цих діалектизмів неможливо обійтися, адже мова становить найсуттєвішу рису народу, його характеру, світогляду, способу мислення й життя. Тому вживання місцевої лексики і синтаксичних конструкцій – це вкрай необхідний засіб відтворення колориту Гуцульщини, її духу. Діалектна лексика не заважає сприйняттю, бере у полон музикою слова, примушує зрозуміти не тільки буквальне значення слова, а й цілий поетичний образ. Тому краще сказати *царинка* замість *сінокіс*, *дроб'єта* замість *вівці*. Використовуючи діалектизми, автор змушує побачити гори, ліси й тих, хто їх населяв, очима гуцулів, у яких склався власний погляд на природу і світ. Тому вживаються слова *щезник*, *чугайстир*, *арідник*, *нявка*, які характеризують саме гуцульське уявлення про нечисту силу лісів. Тому вживається слово *плай* на позначення гірської стежки, не кажучи вже про назви деталей одягу – *гачі*, *крашениці* (штани), *табівки*, *дзьобні* (сумки різних видів), *гугля* (білий козушок).

Гуцульські діалектизми у повісті виступають, передусім, засобом образотворення, індивідуалізуючи мову персонажа, характеризуючи його, як носія гуцульської ментальності, матеріалізованої, вербалізованої у говіркових одиницях різного типу.

У ментальності гуцулів чимало діалектних найменувань, які не тільки позначають предмети побуту, ландшафту, а й виступають символом, знаком. Такі діалектизми, введені в художній текст, у відповідному контексті не тільки виконують номінативну функцію, але й дають змогу з'ясувати світовідчуття, світосприймання, світобачення гуцулів. Наприклад, етнографізм *трембіта* у «Тінях забутих предків» – не лише лексема, а й символ, ключове слово. ВТССУМ подає таке тлумачення цієї лексеми: «Гуцульський народний духовий музичний інструмент у вигляді довгої дерев'яної труби без вентилів і клапанів» [2, с. 1264]. Результати аналізу дають змогу стверджувати, що ключове слово *трембіта* має двосемний характер: перша сема є інваріантом і означає 'інструмент музичний духовий гуцульський народний'. Друга сема якісно характеризує вид та форму інструмента: 'труба дерев'яна довга без вентилів і клапанів' [11, с. 67]. Трембіта несе гуцулам і радість, і печаль. Тому у тексті вона наділена людськими якостями. Зважаючи на мінорний настрій повісті, її варто порівняти із тугою, сумом, жалем, як-от: *сумно повістувала трембіта* [6, с. 182]; *сумно ридали трембіти* [6, с. 184]; *трембітала трембіта* [6, с. 184]; *Трембіта! Туру-рай-ра... Туру-рай-ра...* [6, с. 186]; *тужливо повістувала трембіта* [6, с. 225].

Розглянемо фактичний матеріал:

Раптом до вуха долітає давно жданий поклик трембіти. Він приносить од стайні запах кулеші та диму і довгим мелодійним трембітанням сповідає, що кошари чекають на вівці... [6, с. 195];

А коли сонце заходить, ватаг виносить зі стайні трембіту і трубить побідно на всі пустинні гори, що день скінчився миром, що будз йому вдався, кулеша готова і струнки чекають на нове молоко... [6, с. 198];

І втретє затрембітала трембіта про смерть в самотній хаті на високій кичері... [6, с. 184]; *Сумно повістувала трембіта горам про смерть* [6, с. 224]; *Трембіти плакали під вікном* [Там само]. Повість закінчується звучанням трембіти, що сумує за загубленим життям: *Під вікнами сумно ридали трембіти* [6, с. 227].

Висновки. Взаємозв'язок язичницького й християнського вірувань позначився на формуванні українців як етносу, що знаходить своє відображення в своєрідності культури, традицій і обрядів, звичаїв і релігійних уподобань гуцулів. Неповторна своєрідність гуцульської говірки передає не лише мелодику мовлення, а й надає твору особливої художньої виразності, допомагає передати національний колорит.

Діалектні назви побутових речей, дерев, гір, річок, міфічних істот відображають ментальність гуцулів, спосіб їх поетичного і побутового мислення. Саме тому так природно зливається у повісті оповідь про події життя реального, зовнішнього і не менш реального для людини внутрішнього світу. Дійсність і вигадка, реальність і фантастика набирають певних національних своєрідних рис і допомагають уявити собі прекрасний край – Гуцульщину, побачити її народ у проявах духовного і побутового життя.

Література

1. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях : Комогонічні українські народні погляди та вірування / Г. О. Булашев ; пер. з рос. Ю. Г. Буряка; Передм. В. О. Шевчука; Прим. Ю. М. Олійника. – К. : Фірма «Довіра», 1993. – 414 с. – (Сер. «Відродження»).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : Перун, 2003. – 1440 с.
3. Длінна Т. Деякі етнопсихологічні аспекти української релігійності / Т. Длінна // Українське релігієзнавство. – 1996. – №3.
4. Колодний А. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан / А. Колодний, Л. Филипович. – Львів, 1996.
5. Костомаров Н. Две русские народности / Н. Костомаров. – К., 1991.
6. Коцюбинський М. Твори в 7 т. / М. Коцюбинський. – Т. 3. – К. : Наукова думка, 1974.
7. Кульчицький О. Риси характерології українського народу / О. Кульчицький // Основи філософії і філософських наук. – Мюнхен-Львів, 1995.
8. Іларіон Митрополит. Мої проповіді / Митрополит Іларіон. – Вінніпег, 1973.
9. Мірчук І. Світогляд українського народу / І. Мірчук. – Прага, 1942.

10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу / Ескіз української міфології / І. Нечуй-Левицький. – Видання друге. – К. : Обереги, 1993. – 88 с.
11. Форманова С. В. Ключові слова у мовній картині світу Михайла Коцюбинського : дис. ... канд. філол. наук / 10.02.01 / Світлана Вікторівна Форманова. – К., 1999. – 219 с.
12. Шаян В. Віра предків наших / В. Шаян. – Вінніпег, 1965. – 893 с.
13. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – К. : МП Фенікс, 1992. - 158 с.
14. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду / В. Янів // Нариси до історії української етнопсихології. – Мюнхен. – 1993.

References

1. Bulashev, G. O. (1993), *The Ukrainian people in their legends, religious beliefs and beliefs: Homogeneous Ukrainian folk beliefs and beliefs* [Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh : Komohonichni ukrainski narodni pohliady ta viruvannia], per. from Russian Yu G. G. Buryaka, The front V. O. Shevchuk, Note Yu. M. Oliynyk, Firm "Dovira", K., 414 p. (Rev. "Revival").
2. *Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language* [Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy], (2003), [layout. and heads Ed. V. T. Busel], "Perun" ATF, K., Irpen, 1440 p.
3. Dlinny, T. (1996), *Some ethnopsychological aspects of Ukrainian religiosity* [Deiaki etnopsykhologichni aspekty ukrainskoi relihiinosti], *Ukrainian Religious Studies*, № 3.
4. Kolodny, A. (1996), *Religious spirituality of Ukrainians: expressions, figures, state* [Relihiina dukhovnist ukraintsev: vyjavy, postati, stan], Lviv.
5. Kostomarov, N. (1991), *Two Russian nationalities* [Dve russkye narodnosti], K.
6. Kotsyubinsky, M. (1974), *Works in 7 v.* [Tvory v 7 t.], V. 3, Naukova dumka., K.
7. Kulchytsky, O. (1995), *Characteristics of the Characteristics of the Ukrainian People* [Rysy kharakterolohii ukrainskoho narodu], *Fundamentals of Philosophy and Philosophy*, Munich-Lviv.
8. Hilarion, Metropolitan. (1973), *My Sermons* [Moi propovidi], Winnipeg.
9. Mirchuk, I. (1942), *World View of the Ukrainian People* [Svitohliad ukrainskoho narodu], Prague.
10. Nechuy-Levytskyi, I. (1993), *Worldview of the Ukrainian People* [Svitohliad ukrainskoho narodu], *Sketch of Ukrainian Mythology*. The second edition, JSC "Oberegi", K., 88 p.
11. Formanova, S. V. (1999), *Key words in the language picture of the world by Mikhail Kotsyubinsky: diss. ... Candidate filol Sciences, 10.02.01.* [Kliuchovi slova u movnii kartyni svitu Mykhaila Kotsiubynskoho : dys. ... kand. filol. nauk, 10.02.01], K., 219 p.
12. Shayan, V. (1965), *Faith of our ancestors* [Vira predkiv nashykh], Winnipeg, 893 p.
13. Shlemkevich, M. (1992), *The lost Ukrainian man* [Zahublena ukrainska liudyna], K, 158 p.

14. Yanov, V. (1993), *Religiousness of a Ukrainian from an ethnopsychological point of view* [*Relihiinist ukrainsia z etnopsykhologichnoho pohliadu*], *Essays on the history of Ukrainian ethnopsychology*, Munich, 193 p.

С. В. Форманова,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка;*

Л. И. Хаценко,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка*

ЭТНИЧЕСКИЕ И РЕЛИГИОЗНЫЕ ОСОБЕННОСТИ УКРАИНЦЕВ В ПОВЕСТИ М. КОЦЮБИНСКОГО «ТЕНИ ЗАБЫТЫХ ПРЕДКОВ»

В статье раскрываются особенности языковой картины мира писателя, характеризуются этнические и религиозные особенности украинцев, анализируется взаимосвязь языческого и христианского верований, наложившая отпечаток на формирование украинцев как этноса. Исследование фактического материала повести «Тени забытых предков» подтверждает, что в основе религиозности украинцев лежат языческие корни. Обрядовая символика ортодоксальная, с обязательным сохранением определенных традиций.

Ключевые слова: этнические особенности, религиозные особенности, верования, обряд, обычай, традиция, мировоззрение украинцев, языковая картина мира.

S. V. Formanova,

*Odessa I. I. Mechnikov National University,
Department Ukrainian Language;*

L. I. Hatsenko,

*Odessa I. I. Mechnikov National University,
Department Ukrainian Language*

ETHNIC AND RELIGIOUS FEATURES OF UKRAINIANS IN THE CONTEXT OF M. KOTSYUBINSKY'S "THE WAY OF FORGOTTEN ITEMS"

The article reveals the features of the linguistic picture of the writer's world, characterizes the ethnic and religious characteristics of Ukrainians, analyzes the interconnection of pagan and Christian beliefs, which left a mark on the formation of Ukrainians as an ethnos. The study of the actual material of the story "Shadows of Forgotten Ancestors" confirms that the basis of religiosity of Ukrainians is pagan roots. Ritual symbolism is orthodox, with the obligatory preservation of certain traditions.

Key words: ethnic features, religious features, beliefs, ritual, custom, tradition, world view of Ukrainians, language picture of the world.